

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ

ТЕРМИЗ ДАВЛАТ
УНИВЕРСИТЕТИ

ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ
ЖАМИАТИ

**ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШ ВАЗИРЛИГИ
ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ ЖАМИАТИ**

**ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ТАБИЙ ФАҢЛАР ФАКУЛЬТЕТИ
ГЕОГРАФИЯ КАФЕДРАСИ**

**ЎЗБЕКИСТОНДА ГЕОГРАФИЯ ФАНИНИНГ
ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ**

**Республика илмий-амалий конференцияси
материаллари**

Термиз 2020

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ ЖАМИЯТИ

ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ТАБИЙ ФАНЛАР ФАКУЛЬТЕТИ
ГЕОГРАФИЯ КАФЕДРАСИ

“ЎЗБЕКИСТОНДА ГЕОГРАФИЯ ФАНИНИНГ
ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ”

РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯСИ
МАТЕРИАЛЛАРИ

Термиз, 2020 йил 11 ноябрь.

Термиз 2020

nafaqat umumgeografi, balki umumilmiy tushunchalarga aylanmoqda. Qolaversa, oliy geografiya ta'limi darslik va o'quv qo'llanmalarida, geografik tadqiqotlar ifodasini topgan monografiyalarda yuqorida zikr qilingan termin-tushunchalar keng iste'molda amal qilmoqda. Shu sababli yaqin kelajakda maktab geografiya darsliklarida ham ushbu tushunchalarni kiritish davr talabidir.

**“O‘ZBEKISTONDA XALQARO TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI”
MAVZUSINI ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA
O‘QITISHNING AHAMIYATI**

Usmonov M. R.

Jizzax davlat pedagogika instituti

Jizzax Davlat pedagogika instituti Tabiiy fanlar fakulteti Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari yo'nalishi 4-kurs talabalariga “Turizm va rekreatsiya geografiyasi” fani o'qitiladi. Ushbu fanni o'qitishdan asosiy maqsad, talabalarga xalqaro turizmning umumnazariy masalalariga oid tushunchalar berish, jahonning turli mamlakatlarida xalqaro turizmni rivojlantirish imkoniyatlari haqida tushuncha berishdan iborat. Ushbu fanda jahon mamlakatlari hamda O'zbekistonda xalqaro turizmni rivojlantirish imkoniyatlarini o'rganishga ham alohida e'tibor berilgan. Buni talabalarga tushuntirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar xususan ta'limning ilg'or uslublaridan foydalanish kata ahamiyatga egadir.

Binobarin, O'zbekistonning xalqaro turizmni rivojlantirishdagi imkoniyatlari, xalqaro turizm mohiyati va ahamiyati haqida tushuncha berishda aqliy xujum, pinbord, birgalikda o'rganamiz, loyiha, keys stadi kabi ta'lim vositalaridan foydalanish samara beradi. Bunda talabalar quyidagi masalalarga e'tiborini qaratadi:

- Xalqaro turizm bu xalqaro kelishuvlar asosida xalqaro talab va huquqiy normalarga asoslangan sayohat qilish tizimi, hozirgi zamon xalqaro turizm XIX asrning ikkinchi yarimidan boshlab rivojlana boshlashi, lekin, xalqaro turizm rivojiga birinchi va ikkinchi jahon urushi salbiy ta'sir ko'rsatishi, urushdan keyin davlatlar o'rtasida urushgacha bo'lgan aloqalar qaytadan tiklanganligiga talabalar e'tibor qaratishi lozim. Bundan tashqari, XX asrning ikkinchi yarimidan boshlab xalqaro turizm jad'al rivojlana boshlashi, hozirgi kunga kelib xalqaro turizm jahon xalqlari o'rtasida eng keng tarqalgan ommabop sayohat qilish turiga aylanganligi, xalqaro turizm jahon mamlakatlari iqtisodiyotida eng tez daromad keltiruvchi soha sifatida o'rin tutishini birgalikda o'rganamiz usuli orqali tushuntirish mumkin.

Xalqaro turizmning ahamiyati masalasida eng avvalo xalqaro turizmning iqtisodiy, sotsial, gumanitar ahamiyati va xalqaro turizmning gumanitar funksiyalarini o'rganishda talabalarga aqliy xujum orqali topshiriqlar berish mumkin. Bunda eng avvalo:

- Har qanday turistik tashkilotning mamlakat iqtisodiyotiga foyda keltirishi;
- Xalqaro turizm-mamlakatida yangi iste'molchi turistlarning tarkib topishiga olib kelishi;
- Xalqaro turizm turistlarga oid keng iste'mol mollarining ishlab chiqarish;
- tanishuv, sog'lomlashtirish, ekskursiya va boshqalar orqali turbiznesning rivoji;
- transport tarmoqlarining rivojlanishi bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar daromadining ortishi;
- aloqa kompaniyalari daromadining ortishi;
- turistlar uchun turli jihozlar ishlab chiqaruvchi firmalar daromadining ortib borishi;
- xalqaro turizm mahalliy sanoati, suvener ishlab chiqaruvchi korxonalar ishlab chiqarish quvvatini ortishiga olib kelishi;
- turizm rivoji mamlakatlar valyuta tushishining barqaror o'sishiga ta'minlashi;
- turistik firmalar daromadining ortishi, mamlakatga soliqlar tushumining ortishiga olib kelishi kabi masalalarda talabalar aqliy fikrlash qobiliyatini oshirish mumkin. Bunda talaba mustaqil ravishda Internet, kutubxona va boshqa resurslardan foydalanib, mustaqil ravishda o'z ustida ishlashga xarakat qilishiga erishish mumkin.

Bundan tashqari, xalqaro turizmning rivojlanishi jamiyatning psixologik fiziologik resurslarining tiklanishiga va aholining ish qobiliyatining ortishiga olib kelishi;

- aholining bo'sh vaqtlaridan samarali foydalanishiga olib kelishi;
- aholining ish bilan bandlik darajasining oshishiga;
- aholi pul daromadining ortishiga va aholi turmush darajasining yaxshilanishiga;
- mavjud rekreatsiya (sog'lomlashtirish, davolanish) resurslaridan samarali foydalanish, atrof-muhit ifloslanishining oldini olishga olib kelishi haqida tushuncha beriladi.

Talabalarga xalqaro turizmning gumanitar ahamiyati haqida tushuncha berilganda, eng avvalo insonlarning ma'lum yoshdan boshlab atrofini bilishga intilishi, buning natijasi o'laroq ularning sayohat qilishga chiqishi yuz beradi. Buning natijasida odamlarning tabiati ajoyibotlari, turli shaharlardagi arxitektura yodgorliklari, turli mamlakatlar aholisining milliy an'analari, urf-odatlari, to'y-marosimlari bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bularning barchasi odamlar dunyoqarashining yanada kengayishiga olib kelishi haqida tushuncha beriladi. Amaliy mashg'ulotda talabalar kichik guruhlariga bo'linib turistik mahsulotlar turlari va turist motivatsiyasi bo'yicha baxs olib borishi kata samara beradi.

O'qituvchi tomonidan talabalarga xalqaro turizmning gumanitar funksiyasi haqida tushuncha berilganda, eng avvalo turizmning tinchliksevar yo'nalishiga ega ekanligi, odamlarni atrof-muhitni sevish, unga hurmat bilan qarash ruhida tarbiyalashga qaratilganligi haqida so'zlab beriladi.

Shuningdek, talabalarga xalqaro turizmning iqtisodiy, sotsial, gumanitar ahamiyati haqida tushuncha berilgach, O'zbekistonning xalqaro turizmini rivojlantirish bo'yicha imkoniyatlari haqida so'zlab beriladi.

Bunda eng avvalo O'zbekistonning geografik o'rni, uning Markaziy Osiyo mamlakatlari orasida tutgan siyosiy, iqtisodiy, demografik salohiyati haqida tushuncha beriladi. Jumladan, o'lkamiz hududi g'arb bilan sharq, shimol bilan janubga boruvchi yo'llar chorrahasida joylashganligi, ushbu hudud orqali "Buyuk ipak yo'li" o'tganligi bu yerda qadimdan savdo-sotiqning rivojlanishiga olib kelganligi, bu esa o'lkamizda qadimdan sayyohlikning rivojlanganligini ta'kidlash kerak.

Respublikamiz mustaqillika erishgandan keyin, Prezidentimiz boshchiligida, mamlakatimizda turizmning rivojlantirishning respublikamizga xos modelini ishlab chiqilganligi haqida tushuncha beriladi. Tarixiy shaharlarimizdagi 4 mingdan ortiq arxitektura yodgorliklari, xususan Toshkent, Samarqand, Buxoro va Xiva shaharlarining turistik imkoniyatlari, xususan bu shaharlar YuNESKO tomonidan ochiq osmon ostidagi muzeylar shahri deb etirof etilganligi qayd etish kerak.

Shu bilan Respublikamizda dam olish, davolanish turizm imkoniyatlarining katta ekanligiga talabalar e'tiborini tortamiz. Respublikamiz hududining 30 foizi tog'li hududlardan iborat bo'lib, ularda ko'plab mineral-shifobaxsh buloqlar, musaffo va salqin havo bu yerda dam olish, davolanish turizmini rivojlantirish imkoniyatini beradi. O'qituvchi tomonidan rekreatsiya turizmi to'g'risida tushuncha berilib uning imkoniyatlari va istiqbollari tushuntiriladi.

O'zbek xalqi boy an'analarga ega. O'lkamizda yashovchi xalqlarning to'y o'tkazish, kelin keltirish, qiz chiqarish, ko'pkari kabi to'ylari, qo'shiq va laparlari, badiiy kashtachilik buyumlari xorijiy sayyohlarda katta qiziqish uyg'otadi. Bu esa mamlakatimizda xalqaro turizmning etnografik turizm yo'nalishini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Talabalar etnoturizm bo'yicha mustaqil ishlar tayyorlaydi.

Bundan tashqari respublikamizning turli tuman mevalari, xususan, uzum, anor, anjir, torvuz va qovunlari dunyoga mashhur. Har yili respublikamizda avgust-sentabr oylarida qovun sayili o'tkaziladi. Bu esa o'lkamizda xalqaro turizmning agroturizm yo'nalishini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Demak, xulosa qilib shu narsani aytish mumkinki, o'lkamiz xalqaro turizmning turli yo'nalishlarini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Bundan tashqari, respublikamizda barqaror iqtisodiy rivojlanish, tinch totuv hayot, xalqimizning mehmondo'stligi, bag'rikengligi ham xalqaro turizmni har tomonlama rivojlantirish imkoniyatini beradi. Talabalarga respublikamizning turistik imkoniyatlari haqida tushuncha berilgandan so'ng "O'zbekistonning xalqaro turistik imkoniyatlari" mavzusi bo'yicha har biri kichik guruhlarda loyihalar ishlab chiqilib, Power point dasturida slaydlar orqali loyihagini tayyorlanadi va taqdimot qilinadi, fikrlar erkinligi

ta'minlanadi va munozaralar olib boriladi. Bu talabalarning bilimini mustahkamlash, mavzuni chuqur o'rganishda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Туризм соҳасини жадал ривожлантиришни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони, 2017 й.
2. Солиев А.С. Иқтисодий география: назария, методика ва амалиёт (Танланган асарлар) / Монография. - Т.: Камалак, 2013. - 227 б.
3. Алиева М.Т. Туристтик мамлакатлар иқтисодиёти. Дарслик. -Т.: ТДИУ. 2007 й. 339 б.
4. Погодина В. Л. Теоретические основы туристско-рекреационного ресурсоведения (на примере Санкт-Петербурга). - СПб., 2005.
5. Маматқулов Х.М. “Халқаро туризм”, Самарқанд, 2003.
6. www.lex.uz
7. www.uzbektourism.uz.

МАКТАБДА GEOGRAFIYA FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING O'RNI VA AHAMIYATI.

Baratova D. N.

Samarqand davlat universiteti

O'qitishning zamonaviy axborot texnologiyalari o'qituvchining texnologiyasidir. O'qituvchi zamonaviy axborot texnologiyasi mahsulotidan o'qitishning texnik vositasi sifatida foydalanadi, zamonaviy texnologiyalarni qo'llab darsga tayyorlanadi, darsni tashkil qiladi, o'quvchilar bilimni nazorat qiladi va uning vazifasi ta'lim mazmunini takomillashtirish uchun kompyuterlashtirishning eng yuqori darajasidagi axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga olib kirishdan iborat bo'ladi.

Bugun axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining taraqqiyoti bois, maktabdagi dars va mashg'ulotlarda elektron darsliklardan foydalanilmoqda. Elektron taqdimotlardan darsda namoyish va ko'rgazmali material sifatida foydalanish pedagogga katta yordam beradi. O'quv materiallarining elektron taqdimotda animatsiyalar shaklida berilishi darsda ko'rgazmalikni oshirib, o'quvchining mavzuni tushunishini yengillashtiradi. Slaydlarni o'quvchilarga tarqatma material sifatida berish o'qituvchiga qulaylik yaratadi. Slaydlarga nisbatan o'quvchilar o'z fikrini yozishi, mavzu bo'yicha savollar berishi mumkin va shu tariqa bilimlarini boyitish imkoniga ega bo'ladilar. Bunday metodika o'qituvchiga yangi axborotlarni ko'paytirib borish, o'quvchilarning tayyorgarlik darajasi o'zgarishi bilan ma'lum bir mavzuga mo'ljallangan slaydlarni takomillashtirib borish imkoniyatini beradi. Savollar soni nazariy va amaliy materiallarning o'quvchi tomonidan o'zlashtirilishi hamda malakaning shakllanishiga bog'liq ravishda berib boriladi.

Elektron darslik – mustaqil ta'lim olishda va o'quv materiallarini har tomonlama samarali o'zlashtirishda foydalanish mumkin. o'quv materiallari o'quvchiga interfaol usullar asosida yetkaziladi. Audio va video animatsiyalar imkoniyatlaridan o'rinli foydalaniladi. Elektron darsliklarning an'anaviy usullarga nisbatan quyidagi afzalliklarini keltirish mumkin:

1. O'quv axborotlarining taqdim etilish shakli.
2. Kerakli axborotlarni qidirish imkoniyati.
3. Olingan bilimlar darajasini nazorat qilish usullarining mavjudligi.
4. O'qituvchi bilan teskari aloqaning mavjudligi.

Shulardan kelib chiqib, elektron darsliklarni yaratishning quyidagi tamoyillarini keltirish mumkin:

- Multimedia ma'lumotlari (matn, grafik, audio, video, animatsiya) asosida axborotlarni taqdim etish;
- Qidirish va yo'llash imkoniyatlarini kiritish;
- Olingan bilimlar darajasini nazorat qilishning obyektiv tizimini kiritish;
- Tarmoq texnologiyalari asosida o'qituvchi va o'quvchining o'zaro interaktiv va teskari aloqasining yo'lga qo'yilishi.

23.	Алламуратов Ш., Алламуратова Х. Ўзбек ономастикасида амударё гидронимлари ҳақида айрим мулоҳазалар	64
24.	Умарова М. Ҳ. Сурхондарё вилоятининг халқ, қабила ва уруғ номлари асосида шаклланган топонимлари	66
25.	Низомов А., Маҳмудова Ч. Маҳмуд Қошғарий илмий меросининг ўрганилиш тарихи	69
26.	Амонов Х. Н. Дарсдан ташқари ишлар ва синфдан ташқари машғулотларда педагогик технологиялардан фойдаланишни лойиҳалаштириш	72
27.	Валиева Ш.И., Тошмуродов Ш.З. Маҳмудхўжа Бехбудийнинг география фанига қўшган ҳиссаси	75
28.	Matsaidova S.X., Abdullayev A.G., Po'latova Q.D. Zamonaviy geografiya ta'limida geografik madaniyatni shakllantirish muammolari	77
29.	Абдуллаева Д. Н. Электрон методик таълим воситалари – география дарсларининг самарадорлигига кафолат омили	78
30.	Abduvohidov S., Abdullayev S. Maktab geografiya ta'limida tabiat komplekslari to'g'risida tasavvurlarni shakllantirish	81
31.	Usmonov M. R. “O'zbekistonda xalqaro turizmni rivojlantirish imkoniyatlari” mavzusini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'qitishning ahamiyati	84
32.	Baratova D. N. Maktabda geografiya fanini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning o'rni va ahamiyati	86
33.	Hoshimova M.H., Yusupboyeva N.X., Dadaxonova M.M. Geografiya darslarini tashkil qilishda ko'rgazmali qurollarning tutgan o'rni	87
34.	Haydarova S. A. Geografiya darslarida elektron taqdimotlardan foydalanish	89
35.	Abduhaliqov K., Qarabekov M. Geografiya darslarida o'quvchilarni mustaqil ishlarni tashkil qilish metodikasi	91
36.	Muqumova H.I., Qozoqova O.X. Geografiya ta'limi samaradorligini oshirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati	93
37.	Djo'raboeva X. Sh. Maktab geografiya ta'limida tajriba metodidan foydalanish masalalari	96
38.	Халилова Х.Т. География таълимини такомиллаштириш масалалари	98
39.	Абдуллаева Д. Н. География фани ўқитувчиларининг компьютер саводхонлигини оширишда “қизиқарли география” электрон таълим ресурсининг ўрни	100
40.	Абдурахманов С.Т., Назарова Д.Н. Умумий ўрта таълим тизимида экологик таълимни такомиллаштириш	102
41.	Djuraboeva X. Sh. Geografiyadan sinfdan tashqari ishlarning ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishdagi o'rni	104
42.	Abdimominov T. A. Umumta'lim maktablarida geografiya fanini o'qitishda geografik atlaslardan foydalanishdagi muammolar va ularning yechimlari	106
43.	Абдуллаев И.Х., Сафаров У.Х., Сафарова Н.И., Нишанова Ш.Ф. Новые педагогические технологии в географическом образовании и некоторые вопросы применения модульного обучения	108
44.	Sultanova N.B., To'uchiyeva G. Tabiiy geografiya ta'limi mazmunini nostandart test topshiriqlarida ifodalash	111
II ШУЪБА. ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ГЕОГРАФИЯ		
45.	Тожиева З.Н., Жалолитдинов Н.Х. Иқтисодий география, геодемография ва минтақавий демография	115
46.	Komilova N.Q., Sh.R.Ergasheva., Allanov Sh.Q., Siddiqov S.Sh. Global pandemiya geografiyasi	117
47.	Қодиров Р. Б. Мехнат ресурсларидан фойдаланишнинг айрим масалалари	120